

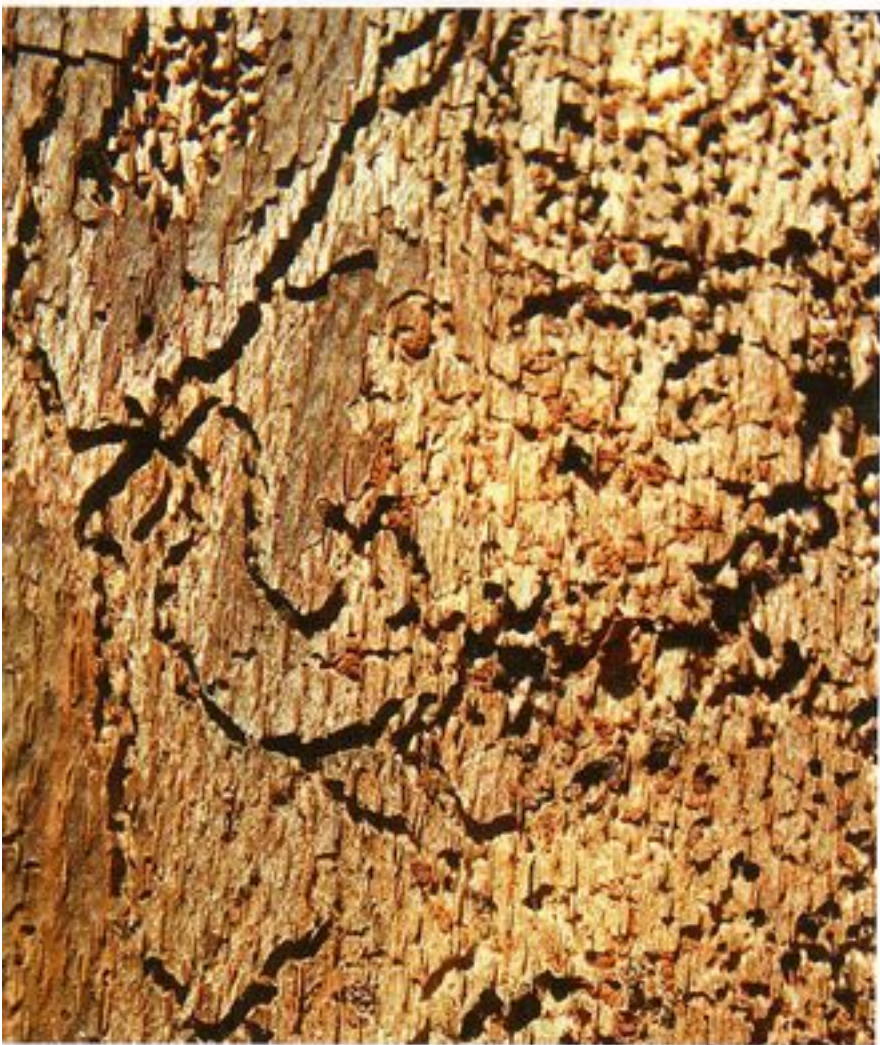
Buk lesný

Fagus sylvatica

Najčastejšie choroby a škodcovia buka

Kolektív pracovníkov strediska Lesníckej ochranárskej služby v Banskej Štiavnici pripravil pre rok 2017 rubriku, v ktorej postupne predstavuje 11 drevín, ich najčastejšie sa vyskytujúcich škodcov a zároveň spôsob ochrany pred nimi.

Lykožrút bukový.

Zastúpenie buka lesného (*Fagus sylvatica* L.) v našich lesoch za posledných 10 rokov mierne stúplo, asi o 2% (Zelená správa). Dlhodobu má buk v našich lesoch najvyššie zastúpenie (cca 33%). Zdravotný stav buka je pomerne stabilizovaný už dlhú dobu. Z nedávnej minulosti je známe najmä poškodenie bukových mladín hubami rodu *Nectria*, ktoré v 90.-tych rokoch minulého storočia vážne komplikovali výchovu porastov. Za prenášača ochorenia bol považovaný červec bukový (*Cryptococcus fagi*). Za zmienku stojí tiež kalamitné premnoženie štetinavca orechového (*Calliteara pudibunda*) a stromárky bukovej (*Phyllaphis fagi*). Obidva druhy sa v minulosti premnožili na tisícoch hektároch. Buk je jednou z hostiteľských drevín veľmi nebezpečných

húb rodu *Phytophthora*. Na niektorých miestach Slovenska LOS v posledných rokoch pozorovala symptómy, pripomínajúce poškodenie týmito hubami. Ich prítomnosť ale zatiaľ nebola potvrdená. Viac škodcov a patogénov buka nájdete aj na www.skodcoviadrevin.sk.

■ Lykožrút bukový

Lykožrút bukový (*Taphrorychus bicolor*) je chrobák, ktorý vytvára hviezdovitý požerok pod kôrou buka. Pri silnom napadnutí sa požerky spájajú a vytvárajú súvislé poškodenie vnútornej strany kôry. Osídľuje najmä hrubšie kmene stromov. Pre zdravé stromy nie je tento druh nebezpečný. Napáda stromy primárne oslabené suchom, úpalom, podpňovkou, drevokaznými hubami ale aj čerstvé zlomy alebo výraty. Kôra sa následne drobí, odlupuje a rozpadáva sa. V prípade napadnutia živého stromu je na kôre kmeňa viditeľné mokvanie. Môže mať v roku dve generácie.

Ochrana

Najvhodnejším spôsobom obrany je prevencia. Spočíva v dôslednej porastovej hygiene. Tej sa v bukových porastoch často nevenuje taká pozornosť ako napríklad v smrečínach, čo za vhodných podmienok môže stimulovať nárast početnosti škodcu.

■ Stromárka bukovaná

Stromárka bukovaná (*Phyllaphis fagi*) je malá okrídlená voška. Prezimuje ako vajíčko v blízkosti púči-

ka alebo na kôre stromu. Z vajíčka sa liahne na jar, zároveň s rašením buka, malá larva. Larvy dávajú základ novej generácii, ktorá prechádza na spodnú stranu mladých listov, kde v skupinách saje rastlinné šťavy. Časť jedincov je okrídlená. Okrídlené vošky zakladajú novú generáciu, ktorú už tvoria len okrídlené jedince. Nasledujúca generácia je potom bezkrídla. Na konci leta sa liahnu samce aj samice, ktoré sa pária a kladú vajíčka. Tie prezimujú. Voška má počas roka 3–4 generácie. Stromárka bukovaná sa vyskytuje v niektorých rokoch veľmi hojne. Vošky produkujú lepkavú a sladkú tekutinu, ktorá pokrýva celú spodnú časť listu. Tá sa stáva následkom toho špinavá, pretože zachytáva prach a nečistoty. Vytvára sa tu tiež vhodné prostredie pre rast

Stromárka bukovaná.

niektorých nebezpečných húb a plesní. Pri silnom výskyte vošky sa listy stáčajú a deformujú. Objavujú sa hnedé nekrózy najmä na mladších listoch. Listy a dokonca aj mladé výhonky môžu uschýnať. Ohrozuje najmä mladé stromy do veku 10 rokov.

Ochrana

V lesných porastoch sa obrana nevykonáva. V prípade napadnutia výsadiel alebo záhonov v škôlke je potrebné aplikovať na jar niektorý z registrovaných insekticídnych prípravkov.

■ Skákač bukový

Skákač bukový (*Rhynchoscypha fagi*) je drobný skákavý chrobák veľkosti 2–2,5 mm. Imága sú čierne, jemne ochlpené. Spolu s rozvíjajúcimi sa listami buka, sa na jar objavujú prezimujúce imága. Samičky kladú vajíčka na spodnú stranu listu k strednej žilke. Larva žerie najskôr v žilke a neskôr vyžiera charakteristickú mínu medzi dvomi bočnými žilkami. Larvové štádium trvá asi 3 týždne. Chrobáky, ktoré sa liahnu z kukly asi za 14 dní, vykonávajú zrelostný žer na listoch a kvetoch buka (boli pozorované i na iných drevinách). Škodca sa vyskytuje vo všetkých bučinách nižších polôh a premnožuje sa najmä na ich okrajoch a v mladinách.

Ochrana

Obranný zásah komplikuje fakt, že larva väčšinu času strávi vo vnútri listu chránená pred pôsobením insekticídnych prípravkov. Zásah preto v prípade nutnosti cieľť proti imágam, vykonávajúcim zrelostný žer na listoch v jarých mesiacoch. Z prípravkov možno odporúčať najmä syntetické pyretróidy. Zásah možno odporučiť najmä v lesných škôlkach.

■ Práchnovec kopytovitý

Práchnovec kopytovitý (*Fomes fomentarius*) je rozšírený v miernom pásme severnej pologule. Vyskytuje sa na celom Slovensku na rôznych listnatých drevinách. Škody spôsobuje v lesnom prostredí ako aj v parkoch a stromoradiach. Živé stromy infikuje v miestach poranenia koreňových nábehov, kmeňov a hrubších vetiev. Po niekoľkých rokoch parazitácie vyrastajú v mieste vzniku infekcie plodnice, ktoré sú viacročné, pologuľovité, každoročným prirastaním vytvárajú charakteristický kopytovitý tvar. Spodná strana s pórmi je najprv svetlookrová, neskôr hnedastá. Vrchná strana je zamrada sivobiela, staršie plodnice sú sivé až čiernosivé. Mycélium spôsobuje bielu hnilobu. Vo vyhnutom dreve sa vytvárajú hrubé odlupujúce sa pláty bieleho syrícia. Zaujímavosťou je, že po poškodení vetiev vetrom, snehom, námrazou alebo iným činiteľom sa huba môže na takýchto stromoch rozšíriť a o cca 5–10 rokov v dôsledku rozsiahlych hnilôb môže dôjsť aj k plošnému poškodeniu bukov!

Ochrana

Preventívne odstraňovať stromy s príznakmi napadnutia, t.j. na kmeni sú viditeľné plodnice, alebo na kôre kmeňa je zreteľná hniloba dreva, alebo na zlomoch vidno biele syróciom. Treba zvážiť asanáciu stromov s poškodenými vetvami po pôsobení iných činiteľov. Poranenia po ťažbe do 3 dní ošetriť napr. Pellacolom.

HLIVKA ŠARLÁTOVÁ

Hlivka šarlátová (*Nectria coccinea*) spôsobuje nekrotické ochorenie kôry, známe aj pod názvom

rakovina bukov, čo je jedno z najväznejších ochorení bukov. Pôvodcom sú huby *Nectria coccinea*, *Nectria galligena* a *Nectria ditissima* s konidiálnym štádiom *Cylindrocarpon* spp. Dôležitou podmienkou vzniku ochorenia je poranenie kôry vzniknuté napr. pri prebierkach, ťažbe, zverou, na kôre cicajúcim červcom bukovým (*Crypotococcus fagi*), padajúcimi kameňmi, otieraním vetiev, a pod. Stromy sú najnáchylnejšie na vznik infekcie v jeseni a v zime. Zatieraním čerstvých poranení (ešte v deň ich vzniku) vzniknutých pri ťažbe a prebierkach môže lesník tomuto ochoreniu čiastočne predchádzať.

Ochrana

Poranenia po ťažbe a prebierkach ošetriť v deň vzniku napr. Pellacolom najneskôr do 3 dní, neskôr ošetrovanie už nemá dobrý účinok (resp. len veľmi obmedzený). Pestovať buk vo voľnejšom zápoji (ak je to možné), aby sa predchádzalo častému vzniku poranení vzájomným otieraním vetiev. Vstupnou bránou infekcie sú aj poranenia spôsobované zverou.

Tento článok vznikol vďaka podpore v rámci OP Výskum a vývoj pre projekty: ITMS:26220220109, ITMS:26220120008, ITMS:26220220120 spolufinancovaný zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja. Tento článok vznikol tiež vďaka podpore z projektov APVV-0707-12, APVV-14-0567, APVV-15-0531, APVV-15-0348 a projektu „Výskum a vývoj pre inovácie a podporu konkurencieschopnosti lesníckeho sektora – VIPLES“, projekt financovaný z rozpočtovej kapitoly MPRV SR (prvok 08V0301).

*A. Kunca, M. Zúbrik,
J. Galko, J. Vakula,
R. Leontovych, A. Gubka,
Ch. Nikolov, S. Rell
Stredisko Lesníckej
ochranárskej služby,
Banská Štiavnica*

Skákač bukový

Práchnovec kopytovitý.

Hlivka šarlátová.